

Wat er dan volgde laat zich raden, (ja zij kenden het klappen van de zweep perfect) zij kregen dan een passende jurk of costuum. Maar wel weer uniform. Zo kon iedereen er precies uitpikken wie van de bedeling had gekregen, niet alleen op de grote dag, maar zolang tot die kleren versleten waren. Ja, zoals je aan een militair kon zien bij welk wapen hij diende.

Het moet gezegd, dat er ook Moeders waren, die hun hart iets te hoog droegen en liever wekenlang op alles nog meer bezuinigden en zelf voor kleren zorgden.

Tot zover het verhaal van de Heer Krijnen.

In de door hem beschreven periode was er in vele streken van Nederland diepe armoede. Denken we maar eens aan de veenkolonies waar de veenwerkers in plaggenhutten woonden. Ook boeren op arme zandgronden in Drente en op de Veluwe leden diepe armoede. In de textielindustrie in Twente beleefden de textielwevers bittere armoede en bij Regout in Maastricht die een grote aardewerkfabriek had bestond kinderarbeid. 's Morgens zeer vroeg werden de kinderen al door hun ouders uit bed gehaald en op een natte dweil gezet om wakker te worden. Het socialisme heeft er krachtig toe bijgedragen om de positie van de arbeiders te verbeteren. De Katholieke Kerk spande zich - zij het wat laat - ook zeer in om de sociale gerechtigheid te bevorderen. De pauselijke encycliciek Rerum Novarum waarin de Kerk haar sociale leer fundamenteel uiteenzette heeft enorme invloed gehad in die tijd en voor grondige verbeteringen gezorgd.

● Willempie: „Dat kleine jochie, links vooraan”.

Willem Tabak als 13-jarige bij T. de Wit

HILVERSUM - „Dat kleinste jochie vooraan, dat ben ik. Maar toen heette de fabriek nog niet Veneta. Tijmen de Wit was het toen nog. Op de foto ben ik dertien”. Zo reageert Willem Tabak (nu 76) op de plaat, die vorige week donderdag in de krant stond. Twee rijen jongetjes achter machines, de baas - de duimen achter de bretels gehaakt - ertussen.

„Natuurlijk, dat was Jan van Velzen. Jan Boerekool noemden we 'm. Die was 's maandags vaak dronken. Dan moesten we zoute haring voor 'm halen”, herinnert Tabak zich nog.

„Met twaalf jaar kwam ik van school af. En toen meteen aan het werk bij Tijmen de Wit. Daar was mijn vader toen handwerker. Zelf heb ik er de hele boel doorlopen. Tijdens de crisis ging Tijmen de Wit op na een fusie in Veneta. Daar heb ik tot m'n vierenzestigste gewerkt. Toen ik begon, kreeg ik f 2,25 in de week. Draaiden we een uur of negen per dag, soms in 3-ploegendienst. Het werk was niet echt zwaar. Maar wel vies”.

Kinderarbeid. „Ja, dat zeggen ze nu. Maar in die tijd was het vrij gewoon. Je wist niet beter. Thuis hadden we 't niet breed. En met zo'n groot gezin had je weinig keus”, licht Tabak toe. „Maar zet me maar niet in de krant nu. Ik wil er niet mee te koop lopen, en wat ik aan gegevens had uit die tijd ligt nu in De Vaart”

•verschillende winkeltjes die klompen ~~verkochten~~, maar dat was toen al fabriekswerk en werden weinig gekocht. Er waren in Bussum twee klompenmakers, die hadden altijd druk werk, want die klompen waren heel anders, sterk en pasten veel beter. Vooral van Kester was een zeer begaafd vakman. Op iedere plaats in het Gooi kon je klompen kopen en toch kwamen welen van buiten bij hem klompem halen. Toch werkte hij in een kleine werkplaats met maar een hulp. De andere had weinig te doen en had verschillende bijbaantjes. Die maakte ook rotklompen.

Als je nieuwe had brandde vader daar met de gloeiende pook je voorletters in om te voorkomen dat je op school je klompen zoek raakten want in de gang van de school stonden vele tientallen paren klompen. Vader sloeg er dan een stuk drijfriem onder van de fabriek van Bendorp of als hij die bemachtigen kon een paar ouwe zolen.. Dat was tegen de slijtage van de klomp. Alleen 's Zondags werden schoenen gedragen. Klompen kostten circa 60 cent en schoenen voor ons circa f 3,-

•Herenzolen en achterlappen f 1.60. Nieuwe schoenen waren voor velen veelte duur en wat dan ? Tante Geert een zuster van Vader was niet getrouwd en verzorde haar ouders. Zij had ook een paar "werkhuizen" bij rijke lui. Daar viel wel eens iets af en dat kwam dan bij ons terecht. Damesknooplaarzen met franse hakken - heb ik ook gedragen. Maar niet veel, liever zat ik een week in huis, dan dat ik een uur met dat schoei- sel de straat op moest. En toch heb ik er - ik was toen elf jaar - op koninginnedag met de kinderspelen op de Veerkamp met vele klassen van scholen deelgenomen met die schoenen aan hardlopen. En dat terwijl honderden mensen stonden te kijken.

Een mooie feestdag, maar voor mij een kruisweg.

Ook gingen we met moeder wel eens naar Hilversum, lopend natuurlijk. Daar was op de markt een stand van 2e hands opgelapte schoenen, zomaar op de straat uitgesteld. Daar werd dan keus uitgemaakt en voor 50 cent had je er een paar.

Met kleding was het al niet veel beter. Er was ook nog een "bedeling". Die kwam vooral met het Kerstfeest in actie. R.K. , Protestant en Le- ger des Heils, er waren er die vlogen van de een naar de ander en pik- ten zo een R.K. hemd en een Protestante onderbroek . Ijzsmutsen en sjaals werden ook veelal uitgerijkt. Die dingen waren wel dun en waren na enige weken dragen wel 5 maal zo lang. Deze goedkope artikelen kwa- men zeer waarschijnlijk van firma's die er geen raad meer mee wisten en hun voorraad om Godswil of voor weinig aan die instellingen konden lozen. Wel allemaal hetzelfde. Wij hebben die ondingen ook wel gekre- gen, die werden door de kinderen van de "rijke" school uitgereikt aan kinderen van de "arme " school. Wat een weldoeners. Als het aan- nemen was - dat was aanvankelijk met 13 jaar - maakten vele ouders bezwaar, omdat zij geen aanneempakje of jurk konden kopen.

want dat was tussen molenstenen nog niet kapot te krijgen en zou ook niet verteren. "Geslums" werd dat wel genoemd. Later, toen wij 'n gulden en f1,50 verdienden, werd er wel eens een halve varkenskop gehaald, gekookt voor op het brood, -, 8 ct. per pond.

± 1913 kwam er een paardeslager uit Hilversum, met een hittekar ééns per week in Bussum. Die kwam ook bij ons op de buurt. Die had in grote mand afgewogen lappen, die kosten meen ik '16 ct. p.p. en je kon dan de bestelling opgeven voor de volgende week. Wij werden ook afnemer en hadden vanaf toen Zondags één pond paardelappen. 'n Vorstelijke aanvulling van de altijd aanwezige zootjespan.

In de jaren 1908-1909 werd er een committee opgericht van "deftige" dames, die iets voor de grootste hongerlijders zou gaan doen.

Er werd één keer p.w.k. snert gekookt in het St. Jozefgebouw achter in de Mariastraat. Die dames verkochten bonboekjes - iedere bon was "goed voor een portie" - aan welgestelde dames en werden ook aan broederen en zustersonderwijzeressen en onderwijzers verstrekt.

Die bekeken dan, welke jongens of meisjes daarvoor in aanmerking kwamen en die kregen dan één of twee bonnen. Als je zusje dan ook nog 'n paar bonnen had kwam je aan 'n halve emmer. Dat moest gehaald worden, maar ik deed dat voor geen prijs. 'n Enkele keer dan als ik er helemaal niet onderuit kon. Ook oude mensen kwamen in aanmerking voor bonnen en zo moest voor opa en opoe ook snert worden gehaald.

In die tijd waren er nog veel zwervers zonder vaste woon en verblijfplaats. Die liepen met 'n beetje schijnhandel, schuurpapier, spelden enz. verkapt schoeien. Die liepen in 't Spiegel ook bonnen op en gingen die "verzilveren". Zo kon je rond het middaguur die lui in 't gebouw aantreffen. Zij zaten aan een lange tafel. Schragen met schotten erop, bord en lepel werd verstrekt. Later werd het 2 x p.w.k. 1 x snert en 1 x gort met rozijnen.

Ieder jaar kwam er een regiment ~~a~~ soldaten in het kamp van Laren. Die marcheerden bepakt en bezakt, paarden - rn voetvolk en daartussen verschillende muziekkorpsen, altijd een grootse gebeurtenis in augu. Het paardevolk werd bij boeren in Bussum en omgeving ondergebracht en infanterie in zeer veel tenten in het kamp Laren.

Grote "meuvels" noemde men dat gebeuren. Maar ... waar soldaten zijn is eten en daar valt altijd wat af. Zo trokken er vele jongens soms 2 x per dag te voet naar het kamp. Kug en stampot was de buit, soms veel soms weinig stukken kug en kliekjes stampot; om het even. En dat was dan weer mooi meegenomen.

Kleding en Schoeisel. In de week werden klompen gedragen. Er waren